

Wojciech Wiszniewski

Dzieje oświetlenia na progu i w dobie industrializacji – streszczenie

Druga połowa XVIII w. przyniosła wiele „radykalnych” wynalazków związanych ze sztucznym oświetleniem, które chwilę później, w epoce rewolucji industrialnej, miały zmienić życie codzienne szerokich mas społecznych. Palnik i lampa szwajcarskiego chemika Amiego Arganda (1750-1803) oraz gazowe oświetlenie Williama Murdocha (1754-1839), które możemy właśnie określić mianem „radykalnych”, stały się przyczynkiem do niewiarygodnego wzrostu sektora oświetleniowego, który nie tylko wygenerował kolejne wynalazki, ale i nowe potrzeby socjalne. Koincydencja tych dwóch kluczowych zdarzeń nie była jednak przypadkowa. Kołem napędowym nowych rozwiązań oświetleniowych był rozwój ówczesnej nauki i techniki, wcale nie tylko w kontekście wymienionego sektora. Zatem nowoczesne oświetlenie najpierw powstało na bazie doświadczeń (w tym budowania wiedzy z wielu dziedzin nauki) XVIII w., przeobrażając się w dwa ważne wynalazki radykalne, by później, przez cały XIX w. przechodzić liczne etapy modyfikacji i wymiany między sobą technologii, które wreszcie przywiodą nas do stanu współczesnego. Był to niewątpliwie skomplikowany i wielowątkowy proces, którego udziałowcami byli niemal wszyscy: naukowcy, wynalazcy, biznesmeni, politycy – i wreszcie – końcowi użytkownicy danego produktu.

Przy tak namalowanym tle, celem pracy jest szczegółowe prześledzenie historii oświetlenia na paliwa ciekłe (oleje roślinne, oleje bitumiczne i nafta), gazowego, historii świec, kończąc zaś na elektryczności. Ramy czasowe dysertacji ustawione są od najważniejszych wynalazków okresu nowożytności do wydarzeń I Wojny Światowej. Oprócz przedstawienia dziejów techniki, autor stawia sobie za zadanie przedstawienia wpływu tejże na społeczeństwo i tego, jak każda radykalna zmiana świata techniki oświetleniowej przekładała się na końcowego jej użytkownika. Praca zwraca również uwagę na zagadnienia związane z postępem technicznym i stara się umieścić dzieje sztucznego oświetlenia w kontekście dziejów innowacji technicznych, i zagadnień teoretycznych z tym związanych.

Dysertacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia.

We wstępie określono przedmiot badań, problem badawczy, cel, pytania badawcze oraz nakreślenie literatury źródłowej.

W rozdziale pierwszym omówione zostały dzieje techniczne oświetlenia olejowego zarówno domowego, jak i zewnętrznego, przedstawiając szereg aparatów oświetleniowych, ich praktykę użytkową, a także ich wpływ na społeczeństwo przełomu XVIII i XIX w.

W rozdziale drugim narracja przenosi się na aparaty oświetleniowe zasilane paliwami bitumicznymi. Po kolei opisane są pierwsze próby uzyskania paliwa z materiałów bitumicznych, aż do wynalezienia nafty. Omawiane są również same aparaty, ich użytkowanie, a także ich wytwórstwo na ziemiach polskich. Oddzielnie jest poruszana kwestia produkcji i użytku nafty, również w kontekście ziem polskich.

W rozdziale trzecim, autor przechodzi do przedstawienia historii świec i ich wyrobu, począwszy od materiałów pochodzenia naturalnego, następnie przechodząc do odkryć pierwszej połowy XIX w. w postaci stearyny i parafiny, które zrewolucjonizowały wytwórczość opisywanego oświetlenia, łącząc tym samym te najważniejsze odkrycia z opisywanym wcześniej oświetleniem paliwami bitumicznymi i jednoczesnymi zmianami społecznymi.

Rozdział czwarty przechodzi do przedstawienia historii oświetlenia gazowego, począwszy od nakreślenia postępu w nauce, empirii i sektorach będącymi spokrewnionymi z omawianym zagadnieniem, do przedstawienia aspektów technicznych systemu i zmian jakie wprowadzał w codziennym życiu w XIX w. Oprócz ogólnych dziejów gazyfikacji, autor również porusza kwestię gazyfikacji na ziemiach polskich, skupiając się przede wszystkim na Warszawie. Późne dzieje wynalazku są konfrontowane z elektrycznością, przedstawiając tym samym zmiany, które następowały pod wpływem silnej konkurencji, kończąc jednocześnie – blisko określonej ramy czasowej – jego dominację w sektorze oświetleniowym.

W piątym i zarazem ostatnim rozdziale, autor umieszcza historię sztucznego oświetlenia w kontekście dziejów innowacji technicznych i zagadnień teoretycznych z tym związanych.

Zakończenie podsumowuje narrację poprzednich rozdziałów oraz nakreśla obraz współczesnego oświetlenia na zasadzie kontrastu z tym historycznym, które było tematem dysertacji.